

brew and assume the same tendency in Ukrainian language. According to this problem, very important issue is appearance of new words – neologisms. Its purpose and functions in postmodern literature on the whole and in the novels by Evgen Pashkovsky has been analyzed in the article.

Ніна Лозова

Моделі творення нових слів (на матеріалі словників «Нові і актуалізовані слова та значення»)

У статті робимо спробу дослідити новоутворення, що увійшли до складу словників «Нові і актуалізовані слова та значення» за 2010 [4] та 2011 [5] роки (останній – у рукописі).

Йдеться про лексеми, що є похідними до вже зафіксованих у словниках.

У створенні словникових матеріалів ми послуговувалися джерелами з пошукових систем Яндекс та Google та окремих сайтів, поряд з указівкою на які проставлено дату пошуку, а також творами письменників Ю. Андруховича «Дванадцять обручів» та Л. Дереша «Культ».

Розглядувані новотвори можна умовно поділити на такі лексеми, що є синонімічними до вже наявних, і такі, де за допомогою певної словотвірної моделі виникає слово з іншою семантикою.

До першого типу можна зарахувати слова *бейдж* («Виготовлені бейджі... можна отримати 16 березня 2011 р. з 12:00 до 16:00» – UFW, 17.04.11); *велемовство* («У трепеті замріяної тиші Чи в злеті велемовства гомінкого Здіймусь сльозою в небо, де у вишніх Оселі Бога» – УХП, 15.05.11); *домогосподиня* («Великий вибір .. – втілення мрій кожної домогосподині» – І-М меблів, 26.02.11) і подібні, що є синонімами до вже відомих (*бейджик*, *велемовність*, *домогосподарка*). Ці новотвори є, за Л. П. Дідківською і Л. О. Родніною, різносудіфнісними дериватами [2: 88], функціонують паралельно з уже наявними і не додають відтінків ні семантично, ні стилістично.

Другий тип лексем значно поширеніший і складений з групи слів, які набули нового семантичного компонента, залишаючись у межах тієї самої УДК 811.161.2:06.373

частини мови, що й вихідне слово, і таких, що утворені за допомогою афіксів і належать до граматичної категорії, відмінної від вихідного слова.

Розглянемо лексеми, де завдяки словотвірним компонентам змінено семантику, але деривати належать до тієї самої граматичної категорії, що й вихідне слово. Йдеться насамперед про морфологічний спосіб творення, найпродуктивніший в українській мові.

Словотвірні моделі залишаються тими самими, що й у попередні десятиліття.

Це дієслова (*дограбувати, вкуритися, жартанути* та ін.), іменники (*еміратець, креольство, лузерство* та ін.) тощо.

У монографії «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» [1: 151–173] автори, за І.Франком, наголошують на інтелектуалізації української мови, вираженій, зокрема, у творенні абстрактних іменників з суфіксами -аці(я), -ство(о). Прикладами такої інтелектуалізації, безумовно, є лексеми *коаліціада, колаборантство* і подібні.

Наведені нижче новотвори не є системними для мови. Це, зокрема, утворення *овдовити*, де дієслово обіграно за зразком *жона*→*оженити*, через що змінюється дієвідміна – і дієслово стає перехідним (на відміну від неперехідного дієслова *овдовіти*) – «*У вашого вчителя запалення легенів, і він себе зовсім не береже, хоче мене овдовити*» (Дереш).

Дещо нетрадиційним є творення слів шляхом депрефіксації. Іменник *формал* – утворення за допомогою нульового префікса – не є характерним явищем для українського словотворення: «*Деякі видатні світила .. сходяться на думці, що «пацан» та «чувак» є, відповідно, евфемізмами слів «формал» та «неформал»*» (Дереш). Обидві лексеми (*овдовити* і *формал*) є авторськими неологізмами, і, відповідно, уживані вони в контексті, де є протиставлення відомих раніше слів і новотворів. До подібних належить і перехідне дієслово *вовтузити* (за наявності неперехідного *вовтузитися*, де відкинуто постфікс («*І молодим поетам ніяково мовчати, проводять вебінари, вовтузять чати*» – Поезія).

Новотвори повністю відповідають висловлюванню З. Сікорської, яка зазначає: «Двома обов'язковими ознаками дериваційних відношень є похідність за формою і мотивованість за змістом, тобто словотвірна похідність завжди формально-семантична» [6; 89].

Основна частина досліджуваних слів, утворених за допомогою афіксації, належить до іншої частини мови, ніж твірні лексеми. Це найпоширеніші моделі творення відіменникових прикметників (*архетипний, безпековий, газотрейдерський, гіпівський, інтернетівський, мережевий, парковочний,*

прометейський, сатиричний, секондхендівський, сімдесятиницький, Спасовий, фентезійний, цілительський); відприкметникових прислівників (*довідково, корінно, корупційно, кулуарно, летючо, машинно, позабюджетно, світлоносно*); віддієслівних дієприкметників (*здеградований, ненавиджений, підкиданий, призбируваний, розвалюваний, скуповуваний*) та іменників (*весніння, віднайдення, вітражування, зарегульованість, колорування, накурка, пережиття, повертальник, похудіння, простежуваність, простоювання, султанування*); відприкметникових іменників (*заміжність, затратність, колористичність, компромісність, кулуарність, малоросійство, підвальник, природоохорона, ринковик, серіальність, советськість, сонцедайність, тіньовізм*); віддієприкметникових іменників (*навантаженість, наелектризованість*).

Дієслово *рейтингувати* утворено від дієслова *рейтингувати*. Цю лексему слід додати до гнізда, наведеного Є. А. Карпіловською (*рейтинговий, рейтингувати, рейтингування, рейтинговість*) [3: 29].

Деякі новотвори є вихідними від нереалізованих (потенційних) лексем. Так, дієслів *чипувати* і *оявнити* не зафіксовано, однак є іменники *чип* і *ява*. У досліджуваному матеріалі натрапляємо на *чипування*, яке має сему дії («*Чипування тварин – це новітня, нешкідлива і безболісна процедура ідентифікації вихованця*» – Гранд, 23.06.10). Іменник *оявнення* має значення дії і стану («*Смерть як оявнення сутності, чи то пак повернення до себе додому*» – Андрухович). Таким чином іменники походять від іменників опосередковано. Так само, як і *реалітетник* ← *реалітетний* ← *реалітет* – слова, які за семантикою далеко відійшли від іменника *реальність* (від *реальний*) – «*Про тверезих романтиків, наївних реалітетників та європейські поривання*» (назва) (УП, 14.02.2011).

Дієприкметники *зонований, напарфумлений* і *маргіналізований* походять відповідно від іменника та прикметника через відсутнє дієслово («*Моделі матраців заввишки 35 і 44 см на зонованому блоці Покет Спрінг*» (І-М меблів); «*Версія про заблукалого між трьох сосон віденського роззяву в чорному циліндрі й напарфумлених рукавичках*» (Андрухович); «*Однією із..., здавалося б, безнадійно маргіналізованої національно-культурної групи советських людей стало взаємне розчарування двох основних інших груп (спільнот) українських громадян*» (УП, 14.02.2011). У Ю. Андруховича в «*Дванадцяти обручах*» уживано також дієприкметник *здизайнований*.

Спосіб творення слів осново- або словоскладанням притаманний публіцистичній лексиці (*експортнозалежний, експортноорієнтований, книгорозповсюджувач, україножер*). Чимало таких лексем і в авторській неології

(врокознімач, інтернетрі, самокорисливий, самоправедний, цілопалення). Остання лексема (інтернетрі) – творче переосмислення компонентів складного слова – гра слів, на яку нерідко натрапляємо останнім часом у публіцистиці та художній літературі.

Наведені нижче словникові статті двох словотвірних гнізд є фрагментами матеріалів до словника нових слів за 2011 рік. На прикладі цих статей можна судити про словотворчі можливості лексем іншомовного походження.

ДЕМОТИВАТОР, а, ч. 1. Той, хто спричинює демотивацію. *Не останнім за значимістю демотиватором є суб'єктивізм керівництва при прийнятті рішень про переміщення співробітників* (Яндекс, 22.05.11).

2. Тс. демотиваційний постер. *Останні роки в інтернеті набули широко-го поширення демотиватори — зображення з відповідним, часто гумористично-іронічним підписом* (УХП, 27.02.11).

ДЕМОТИВАЦІЙНИЙ, а, е. Прикм. до демотивація. *Вони [надурочні роботи] можуть здійснювати як значний мотиваційний, так і демотиваційний вплив на працівника* (Яндекс, 22.05.11).

△ Демотиваційний постер – зображення, перев. чорного кольору, яке складається з картинок в рамці з написами-слоганами – коментарями до цієї картинки. *Демотиватор (демотиваційний постер) — зображення-макрос, що складається з картинки в рамці і напису-слогана, що коментує її* (Яндекс, 22.05.11).

ДЕМОТИВАЦІЯ, її, ж. Відсутність причиново-наслідкового зв'язку між якими-н. діями, явищами, учинками. *Досвід показує, що пропонувані нами дії дійсно допомагають боротися з демотивацією* (Яндекс, 22.05.11); *Демотивація – це «убивця» продуктивності працівника* (Google, 22.11.12).

ДЕМОТИВУВАЛЬНИЙ, а, е. Який демотивує кого-, що-н. *Демотивувальною виявляється робота, яка структурована таким чином, що кінцевий результат видно тільки в кінці довгого відрізка* (Яндекс, 22.05.11).

ДЕМОТИВУВАТИ, ую, уєш, недок. і док., що. Позбавляти (позбавити) мотивації кого-, що-н. *Мотивацією цього проекту є демотивувати безпідставні розмови про неспроможність випуску вільної студентської періодики* (Яндекс, 22.05.11).

FASHION [фешн]. Тс. фешн. *Як підказує досвід попередніх фестивалів «Київ fashion», переважна більшість учасників – це торговельні підприємства, що продають на українському ринку закордонні одяг та текстиль* (Яндекс, 29.05.11).

Fashion week – Тиждень моди. *Ukrainian Fashion Week (Український тиждень моди)* — єдиний в Україні визнаний *Тиждень прет-а-порте* у сфері моди (Вікіпедія, 29.05.11).

FASHION-... [фешн]... Тс. фешн-..., напр.: *fashion-ілюстра́тор, fashion-подія, fashion-портал, fashion-спільно́та* та ін.

FASHION-АКЦІЯ [фешн а́кція], ії, ж. Тс. фешн-а́кція. У 16 років – колекція вечірніх суконь «Мрак», без якої не обходиться жодна *fashion-акція* м. Харкова. У 17 років – колекція «Скажи ні наркотикам» (Google, 29.05.11).

FASHION-БІЗНЕС [фешн бі́знес], у, ч. Тс. фешн-бі́знес. Організатори фестивалю «KYIV FASHION» проводять спеціалізовану виставку *франчайзингу* у *fashion-бізнесі* «Купуй Fashion-Бізнес!» (Яндекс, 29.05.11).

FASHION-ДИЗАЙНЕР [фешн диза́йнер], а, ч. Тс. фешн-диза́йнер. Лавки створені за ескізами відомих українських *fashion-дизайнерів* (Яндекс, 29.05.11).

FASHION-ІНДУСТРІЯ [фешн інду́стрія], ії, ж. Тс. фешн-інду́стрія. Сьогодні «Майстерня моди» – це школа, де Ви можете .. сказати своє слово в українській *fashion-індустрії* (Яндекс, 29.05.11).

FASHION-КОНСУЛЬТА́НТ [фешн консу́льта́нт], а, ч. Тс. фешн-консу́льта́нт. Катерина Орехова – .. *баср, fashion-консультант, творець проекту* (Google, 29.05.11).

FASHION-РЕДАКТО́Р [фешн реда́ктор], а, ч. Тс. фешн-реда́ктор. Саме завдяки роботі *fashion-редактором* вона отримала неоціненний досвід і з успіхом дебютувала в українській модній індустрії (Google, 29.05.11).

FASHION-РИНО́К [фешн рино́к], нку, ч. Тс. фешн-рино́к. Торгова марка «andre TAN» була створена на Українському *fashion-ринку* у 2000 році (Google, 29.05.11).

ФЕШН (англ. fashion – мода, стиль), ім., невідм., с. Мода; те, що є модним. Простір українського фешн наполегливо розширюється по всьому світу завдяки безперечному таланту та неймовірній працьовитості вітчизняних дизайнерів (Яндекс, 29.05.11).

ФЕШН-... Перша частина складних слів зі значенням модний, напр.: *фешн-за́хід, фешн-по́каз, фешн-проє́кт, фешн-фотограф* та ін.

ФЕШН-АКЦІ́Я, ії, ж. Акція, пов'язана з модою, модними товарами, брендами і т. ін. *Український Тиждень Моди* .. став першою професійною *фешн-акцією* на території Східної Європи (UFW, 6.03.11).

ФЕШН-БІ́ЗНЕС, у, ч. Бізнес, пов'язаний з модою, модними товарами, брендами і т. ін. Раніше інвестувати у *фешн-бізнес* було недоцільно, адже він потребує «довгих» грошей (Яндекс, 29.05.11).

ФЕШН-ДИЗАЙНЕР, а, ч. Дизайнер модних речей: одягу, взуття, меблів і т. ін. *Vazaar Fashion Forward* – це проект для молодих (до 32 років) фешн-дизайнерів, стилістів, фотографів (UFW, 6.03 11).

ФЕШН-ІНДУСТРІЯ, іі, ж. Індустрія, пов'язана з модою, модними товарами, брендами і т. ін. *Своє головне завдання оргкомітет вбачає не так у просуванні українських брендів за кордон, як у побудові та розвиткові вітчизняної фешн-індустрії* (UFW, 6.03 11).

ФЕШН-КОНСУЛЬТАНТ, а, ч. Консультант з модних речей: одягу, взуття, меблів і т. ін. *На Український Тиждень Моди завітають спеціальні гості: Dji Dieng (Джі Дієнг) – супермодель світового рівня, .. Ronald Denis (Рональд Деніс) – засновник GFM, фешн-консультант (Бельгія)* (UFW, 6.03 11).

ФЕШН-РЕДАКТОР, а, ч. Редактор журналу мод. *На Український Тиждень Моди завітають спеціальні гості: Dji Dieng (Джі Дієнг) – супермодель світового рівня, .. Renata Fontanelli (Рената Фонтанеллі) – фешн-редактор журналу «La Repubblica» (Італія)* (UFW, 6.03 11).

ФЕШН-РИНОК, нку, ч. Ринок модних товарів. *Нові можливості у просуванні наших дизайнерів на зовнішні ринки будуть активно обговорюватися .. з учасниками міжнародної програми «Перспективи нових фешн-ринків у європейському модному просторі»* (UFW, 6.03 11).

Останнє гніздо є складним утворенням. Слова, що входять до нього, що характерне для новотворів, – поєднання написання слів кирилицею та латиною. Причому якщо слово фешн подано як латиною, так і кирилицею, то в складних словах другу – кириличну основу додано до обох форм написання – і кириличних, і латиною (*fashion-бізнес* і *фешн-бізнес*, *fashion-дизайнер* і *фешн-дизайнер*, *fashion-редактор* і *фешн-редактор*).

Як бачимо, якщо перше гніздо (демотивувати) адаптовано до системи словотворення української мови, то гніздо фешн перебуває в процесі адаптування.

Представлені гнізда є прикладом адаптування іншомовної лексики. Наведені лексеми досить активні у творенні похідних.

Таким чином, новоутворення активно залучені в словотворчі процеси за моделями, притаманними українській мові. Причому іншомовні лексеми теж стають вихідними для цілого ряду гнізд, адаптуючись до мови. Ті ж нетрадиційні словотвірні моделі, які ми наводимо, в основному спостерігаємо у творах художньої літератури, де вони саме служать художньому задуму автора.

Література

1. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі /Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К., 2008. – 336 с.
2. Дідківська Л П., Родніна Л. О. Словотвір, синонімія, стилістика. – К., 1982. – 170 с.
3. Карпіловська Є. А. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій // Українська мова. – 2008. – №1. – С. 24–35.
4. Нові і актуалізовані слова та значення. Словникові матеріали 2002–2010 / В.О. Балог, Н.Є. Лозова, Л.О. Тименко, О.М. Тищенко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 280 с.
5. Нові і актуалізовані слова та значення. Словникові матеріали 2010–2011 / В.О. Балог, Н.Є. Лозова, Л.О. Тименко, О.М. Тищенко. – у рукописі.
6. Сікорська З. Словотворчі частини похідного слова //Актуальні проблеми українського словотвору /за ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002 – С. 89–97.

Джерела

Андрухович	Юрій Андрухович Дванадцять обручів. – Режим доступу: http://lib.aldebaran.ru .
Вікіпедія	Вікіпедія. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki .
Гранд	Ветеринарний центр «Гранд». – Режим доступу: http://grandvet.kiev.ua .
Дереш	Любко Дереш Культ. – Режим доступу: http://lib.aldebaran.ru .
I-M меблів	Інтернет-магазин меблів. – Режим доступу: http://www.all-mebli.com.ua .
Поезія	Поезія та авторська пісня України. – Режим доступу: http://poezia.org/ua .
УП	Українська правда. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua .
УХП	Українська християнська поезія. – Режим доступу: http://vavgunyuk.com.ua .
UFW	Ukrainian Fashion Week. – Режим доступу: http://www.fashionweek.com.ua .

Nina LOZOVA

Formation models of new words (on the base of the dictionaries materials «New and actualized words and meanings»)

In this article we explore neoformations, which are entered to the dictionaries materials «New and actualized words and meanings» by 2010 and 2011 years (the last

one – as the manuscript). Viewed lexemes are derivatives of the already fixed words in dictionaries.

There are two of world-building families of neoformations taken from the dictionaries materials of new words by 2011.

Оксана Олійник

Вивіски Києва: деякі аспекти номінації

Вивчення мови міста на сьогодні є перспективним напрямком розвитку науки про мову, найяскравіше традиції та тенденції номінації відображені в писемних текстах міського простору, наприклад, вивісках, які унаочнюють та фіксують динамічні процеси в мовному житті суспільства, дають уявлення про співвідношення мов у просторі міста й важливу інформацію про мовну картину міста загалом, а також дають змогу отримати певні висновки й узагальнення за зіставленнями з іншими мовами.

Об'єктом дослідження в цій статті є надземні вивіски українською мовою у м. Києві. Завдання нашої роботи – дослідити особливості номінації закладів саме українською мовою. У деяких випадках через спільний для української й російської мов кириличний шрифт важко визначити напевно, якою мовою написана вивіска, у такій ситуації послуговуємося словами на тому самому знаку або іншим текстом на тому самому закладі.

На думку М. В. Китайгородської, назву міського об'єкта слід аналізувати в контексті всього інформативного простору вивіски, включно з вербальним, графічним (типи шрифтів та їхнє взаємопідпорядкування) й зображувальним рядом [6: 148]. Специфіка нашого дослідження передбачає зосередження на власне текстовому матеріалі вивіски, невербальний складник враховувати-мемо лише тоді, коли він необхідний для інтерпретації самої назви.

Загалом вуличні тексти, зокрема рекламні, є вагомим складником мовного простору міста. Головним завданням імен міських об'єктів – урбанонімів – є виділення об'єкта серед низки йому подібних [4: 128], а реклама не тільки інформує про продукт, привертає увагу споживача до нього, мотивує покупця до придбання товару, а також встановлює й підтримує тривалі відносини між споживачем і компанією.

УДК 811.161.2'373